

VAL DE TRANSFERURI

Nu, nu este vorba, așa cum s-ar putea înțelege, despre transferuri de persoane în teatre sau în, mai știi?, echipe de fotbal. E vorba despre transferurile de gen, mai precis de la un gen la altul. Și, într-un fel, de transferurile de responsabilități. În teatre a pătruns, de vreo trei ani încoace, un masiv și puternic val de dramatizări. Pare că teatrele, regizorii, actorii nu mai sunt mulțumiți de ceea ce le oferă dramaturgia universală și se uită cu o poftă din ce în ce mai nestăpânită în grădinile celorlalte genuri – proză, poezie, publicistică, filosofie etc. – și nu numai că se uită, dar și culeg cu multă râvnă roadele acestora. Astfel, în ultimele stagioni s-au jucat, se joacă și se vor juca la Teatrul Odeon Cosma (dramatizare după Panait Istrati) și

La țigănci (după Mircea Eliade), la Teatrul Național Numele trandafirului (după Umberto Eco), la Teatrul Mic Jacques și stăpânul său (după Denis Diderot), la Teatrul de Comedie Legături primejdioase (după Choderlos de Laclos), la Teatrul Evreiesc Căfeneaua (după Isaac Bashevis Singer), la Teatrul Național din Craiova Frații întru Karamazov (după Dostoievski) și Ferma animalelor (după George Orwell), la Teatrul Național din Cluj două dramatizări după schițe și articole de I. L. Caragiale, la Teatrul Național din Târgu-Mureș Satyricon (după Petronius), la Teatrul din Sibiu Decameronul (după Boccaccio), la Teatrul din Arad Candide (după Voltaire), la Teatrul din Râmnicu-Vâlcea Decameronul (altă dramatizare după Boccaccio), la Teatrul din Piatra Neamț Procesul (după Kafka), la Teatrul „Ion Creangă” și la Teatrul „Tândărică” se joacă aproape numai dramatizări, la Academia de Teatru s-au jucat și se joacă Tinerete fără bătrânețe (după Petre Ispirescu), Farsa celor trei cocoșaji (după Anton Pann), Nunta (după Cehov), Cătălina Buzoianu, o performeră a dramatizărilor (Maestrul și Margareta, Doamna cu camelii, Dimineața pierdută etc.), anunță o dramatizare după „Levant” de Mircea Cărtărescu, un student la regie din anul III îmi mărturisește, nu fără emoție și spaimă, că scrie și el o dramatizare. Și, probabil, mi-au scăpat multe altele.

Ce se întâmplă? S-au epuizat piesele de teatru? Nu mai prezintă interes dramaturgia? Autorii dramatizărilor aspiră la statutul de dramaturg sau, poate, la drepturile de autor corespunzătoare? Acest val de transferuri către teatru dinspre alte genuri nu tinde să-l pervertească? Explicația mi se pare puțin alarmantă. Teatrul are nevoie de o continuă improspătare a temelor, a motivelor, a subiectelor, a mijloacelor. Această improspătare vine fie prin piesele noi, fie prin redescoperirea unor piese vechi, fie prin extinderea granițelor actuale și incorporarea unor teritorii noi. Descoperim în proză, în reportaj sau în filosofie lucruri pe care vrem să le comunicăm spectatorilor și pe care nu le găsim în biblioteca de teatru. E, poate, și o nevoie de infuzie epică sau filosofică în teatru, de lărgire a spațiului, de respirație amplă, de personaje noi, de raporturi noi, de povești noi. Suntem mereu, fără întrerupere, chiar dacă nu ne dăm seama, în căutare de noutate, nu de nou, de noutate, așa cum se-ntâmplă când citim știrile din ziare, sau eseurile politice, sau cărți de filosofie. Copilul e mulțumit și dacă îi spui în fiecare seară aceeași poveste. Oamenii mari sunt copii mari, ei vor mereu alte povești.

Și mai e ceva: există cărți citite și răs-citite („Decameronul”, „Frații Karamazov”) sau autori care introduc la un moment dat o viziune inedită (Kafka) sau care, pur și simplu, produc pe neașteptate best-sellers (Umberto Eco). Există o dorință ascunsă a publicului de a vedea personajele pe care le-a citit, de a și le face palpabile. Dar mai există și neastâmpărul autoexprimării regizorilor, care găsesc nu rareori posibilitatea de a-și pronunța gândurile și obsesiile prin aceste dramatizări, așa cum, alteori, își caută căile de defulare-creație în anumite opere dramatice. Aici, în acest din urmă caz, intervine celălalt val semnificativ: adaptările. Silviu Purcărete e, pare-se, obsedat de raportul contradictoriu, ambiguu sau violent, între individ și umanitate. Dramatizează Decameronul, dar și adaptează Phaedra sau Ubu roi căruia îi asociază scene din Macbeth. Mihai Măniuțiu vede în Richard III posibilitatea de a arăta cum Puterea manipulează Massa, așa că își adaptează piesa lui Shakespeare pe gândul propriu, iar Alexandru Tocilescu descoperă în Antigona o față cât se poate de actuală a intoleranței.

Putem manifesta neîncredere sau revoltă în fața acestor tentative de înnoire a substanței teatrale? E cazul să condamnăm aceste evadări ale teatrului din propria sa materie sau, mai exact, pervertirea lui cu o materie străină, hibridizarea lui? Cred că, atâta vreme cât intrușii sunt convingători și teatrali, nu avem motive nici de suspiciune, și nici de indignare. Aducerea pe scenă a unor „străini” nu slăbește teatrul, ci, dimpotrivă, zic eu, îl întărește și-l îmbogățește. Iar faptul că, prin teatralizare, proza, filosofia și chiar publicistica pierd ceva din substanța și specificul lor, nu mai e treaba teatrului. El nu forțează substituția și nu aspiră spre echivalență (când o face, greșește). Teatrul nu face decât să prelungească, prin aceste transferuri, drumul spre public al genurilor non-teatrale. Este o misiune generoasă. ■